

MANIFESTUA: "BIRPOPULAKETARAKO LANDA HEZKUNTZA BATEN ALDE"

Nazioarteko Kongresua burutu dute Cortes de la Fronteran (Malaga), "Birpopulaziorako landa-hezkuntza baten alde" lelopean, landa-inguruneak bizi duen biziraupen-egoerari buruz ikuspegi kritiko batetik hausnartzeko, gizarte-, hezkuntza-, kultura- eta politika-arrazoietan sakonduz.

Argi dago alarma-egoera baten aurrean gaudela, gizakiak planetan duen biziraupenari buruz. Klima-aldaketaren esparruan egin berri diren ikerketa zientifiko eta nazioarteko akordio guztien arabera, gizakia eta natura arteko harremanetan ekoizpen-norabidea erabat zuzentzen ez bada, kolapso ekologikoaren eta ekoizpioaren mehatxua nabarmen handituko da, eta atzeraezina bihurtuko da. Horrek esan nahi du klima-aldaketaren eta trantsizio ekologikoaren aurkako borrokan inplikatzeko eta industrializazioak eta hiri-kontzentrazioak eragindako disfuntzioak gainditzeko apustu garbia egin behar dela. Postulatu honen arabera, kongresu honetan parte hartzen dugunok honako hau adierazi nahi dugu:

1. Egoki deritzogu Trantsizio Ekologikoko eta Erronka Demografikoko lehen politikak hasi direla ikustea, estatuko, Europako, eskualdeetako eta udaletako administrazio publikoen programa ugariarekin, baina uste dugu ez direla nahikoak. UNESCO bera "Eraldaketa sozialerako eta garapen iraunkorrerako aldaketaren hezkuntza" lantzen ari da, klima-aldaketari arreta berezia eskainiz, eta irakaskuntza/ikaskuntzako curriculum-ikuspegi berriak proposatzen ditu "Green Schools" (Eskola Berdeak) kontzeptutik, lurraldearentzako berrikuntza-zentro gisa.

Hezkuntzaren eragile garen aldetik, ezin gara sentitu mugen kontrol politiko, ekonomiko eta kulturalaren aldeko borroka gisa gertatzen ari diren gatazka belikoetatik kanpo, biztanleria zibila izanik protagonista harrapaketa, masa-desplazamendu, genozidio eta abarretan. Gure eremutik, balio kritikoaren hezkuntza landu behar da, bakearen kultura bere helburuen erdigunean izan dezan.

2. Politika publikoetan beharrezkoa eta premiazkoa den aldaketa, landa-garapenerako estrategiak sartuz, herrirentzako ekonomia berri bat suspertzera bideratuak, batez ere, hezkuntza-, prestakuntza- eta gizarte-ekimenen eremuari eragiten diotenetan, biztanleria-, kultura- eta ekonomia-maila irauli baitezakete. Aldaketa horiek ez datoz, orain arte bezala, landa-errealitateetatik kanpoko teknokraziak antolatuta, eta herritarren eta haien tokiko jakintzen pertzepzioa eta parte-hartzea izango dute.

Politikak eta administrazio publikoa landa-komunitateen zerbitzura egon beharko liriateke, eta ez alderantziz, gertatzen den bezala. Bizitza sozio produktiboa lortzeko baldintzak hobetzera bideratu beharko liriateke, tokiko biztanleria finkatzeko eta biztanle berriak iristeko: pizgarriak eta fiskalitatea, etxebizitza eskuratzea, zerbitzu publikoak, energia alternatiboak, nekazaritzako elikagaien eraldaketa, lurraldearen antolamendua eta "naturaren kontserbazio kulturalerako" ikuspegi berriak. Azken batean, nekazaritza, basogintza eta abeltzaintzaren kudeaketa, agroekologiaren, ekoizpen txikiaren eta zerbitzu ekosistemikoen ikuspegitik.

3. Naturarekiko eta gizarte-batasunarekiko harreman berria, klima-aldaketa moteltzeko. Landa-ingurunea, oro har, bizitzaren oinarrien eta, bereziki, hiriaren (airea, ura, elikagaiak, energiak, materialak, eskulana...) mantenu-eremua da; herri edo herrixketan populazio aktiborik ez badago, haien kudeaketa sozioekonomikoa eta kulturala umezurtz geratuko da (gertatzen ari den bezala), eta arriskuan jarriko du datozen belaunaldien etorkizuna. Hezkuntza berriak jakintza- iturritzat hartu behar du hori, ekartzen digun guztiagatik, lurralde bakoitzeko jakinduria idiosinkratikoen baliabide pedagogiko handi eta askotarikoagatik. Naturarekiko dugun eko mendekotasuna eta lurra zaintzeko eta maitatzeko konpromisoa hartzeko premia jabetzen lagunduko digun hezkuntza.

Azken hamarkadetan, nekazaritza-zientzia ekologikoak erakutsi du nekazaritzaren eta nekazaritzaren arloko kultura familiarra kudeatzeko ereduak, elkarrengaren hurbiltasun- harremanari eta ingurumen-inpaktu txikiko teknologiei lotuta, klima-aldaketa moteltzen duela, nagusi den nekazaritza-eredu industrial eta toxikoaren aldean. Ikuspegi antropozentriko zaharretik naturan integratuta sentitzera garamatzen ikuspegi berri batera igaro beharko genuke, organismo biziak garen heinean eta inguratzen gaituzten bezainbeste. Kultura berri horrek ez du eraginik ingurunearen manipulazio bereizi gabe, baizik eta truke kontziente, sentikor eta babeslean.

4. Landa-bizitza komunitarioa errekueratzea: zaintza, babesa eta elkarrekiko afektuak. Hezkuntzak bizitza erdigunean jarriko duen gizarte bat eraikitzen lagundu behar du, pertsona guztiena, baita baldintzatzen gaituzten izaki eta espazio bizidun guztiena ere. Horregatik, gure ustez, komunitatea esparru egokia da gaitasun sozialak garatzeko, nor bere burua eta gainerakoak onartzeko. Horrek elkarrekiko laguntza eta emateko gaitasuna sustatzen laguntzen du, loturen eta afektuen garrantzia balioetsiz. Landa-komunitatea jatorrian bertan birstortu behar da, harremanen hazi gisa, ikasteko ezinbesteko gune gisa, guztion jakintzak partekatu, ezagutu eta baloratzeko, eta etorkizuneko proposamenak elkarrekin eraikitzeko.

Beharrezkoa da herri txikiarentzako ekonomia bat, lehenik eta behin, Tokiko Sistema Agroekologikoa (SIAL) eta haren ekonomia historikoa, originala eta benetakoa, berreskuratuko, birgaituko, eguneratuko eta modu integratuan modernizatuko dituen, baliabide naturalen aprobetxamendu jasagarriari lotuta; bigarrenik, beste sektore batzuen aukera eta jardura ekonomiko berriak txertatzen ditu, modu osagarrian, oinarri sozioekonomikoa dibertsifikatzen dutenak eta demografia handitzen eta komunitatearen gizarte-egitura konplexu, kohesionatu, askotariko eta aberatsago bihurtzen laguntzen dutenak. Bi oinarri ekonomiko horien gainean, agroekologiko, historiko, eta dibertsifikatua eta osagarri berria, ordena ekonomiko berria eta ongizate-komunitate berria eraiki beharko lirake herrixka edo herrian, landa-hiri harremanak testuinguru horretatik birstortuz.

5. Hezkuntza-curriculumaren ikuspegi berri bat: lurraldearen ezagutza kontuan hartzen duten hezkuntza-programak. "Landa-ikuspegi" berri bat ireki behar da hezkuntza-sistemaren barruko edukiak eta metodologiak garatzean, bai eta hezkuntza ez-formaleko estrategietan ere. Komunitate hezitzaileak gara, bizitza sortzen eta birstortzen den tokian gaude; ekarpen handia egin behar dugu pertsona berdinekin beste harreman batzuk eraikitzeko, horrela komunaren balioa eta naturarekiko kontaktua berreskuratuz. Hain beharrezkoa eta sendagarria den zerbait, harreman pausatua, adinekoren entzute aktiboa eta belaunaldien arteko harreman ordezkazekin, lurraldeetara egokitutako ikaskuntzak irakasten dizkigutenak. Balio demokratikoetatik abiatuta eraikitako oinarriko curriculumak,

landa- eremuetako geografien eta berezitasunen errealitatea barne hartzen duena. Curriculum irekia, hezkuntza-komunitate bakoitzari lan- ildoen eta metodologiaren definizio zehatza egiteko aukera emango diona, aurrekoa kontuan hartuta.

Egokiena hezkuntza-sistema osorako eta, bereziki, landa- eremurako curriculum bat birprogramatzea izango litzateke, "landa-optika" edukien zeharkako elementu gisa txertatuta. Orain arte, bertan agertzen den ikuspegia erdiguneko hiri- aurrekontuetatik diseinatzen da, non gizarte-testuinguru horrek leku marjinala duen. Landa- komunitatearentzako zerbitzuekin lotutako ikaskuntza-prozesuak txertatzeaz gain, bai ikasleentzat, bai irakasle-taldeentzat eta guraso-elkarteentzat, errealitatearen gizarte-aldaketarako proposamenak bideratzeko helburuarekin. Dinamika horiei esker, tokiko nortasuna landu daiteke benetako beharren problematizazioarekin.

Paulo Freirek zioenez, "hezkuntza maitasun-ekintza bat zen, eta, beraz, balio-ekintza bat".

6. Hezkuntza-antolamendua eta irakasleen prestakuntza landa-etikatik eta ingurumen-etikatik abiatuta. Eskolak ixten dira haurrik ez dagoelako, ez al litzateke hobe eskolak irekitzea egon dadin? Premisa hori funtsezkoa da. Kontuan izanik eremu honetako hezkuntza-zerbitzuen errentagarritasun monetarioaren irizpideak ez duela inoiz oztopo izan behar, hiri-munduan gertatzen den bezala. Ikuspegi politiko eta ekonomiko berri horrek esan nahi du hezkuntza-estrategiak ez daudela hautestontzietako biztanleria/boto ratioaren kontabilitate- kalkularen mende. Horrek esan nahi du politiken finantziazioa bere onera ekarri eta ber bideratu behar dela. Horretarako, hezkuntza-ikerketak kualitatiboak eta parte-hartzaileak egin behar da, dagoeneko lurraldeetan dauden praxiei buruz, eta esperimenduzko-eremu berriak ireki behar dira.

Testuinguru horri atxikitako irakasle gehienek ez dute lurralde- errealitatea ezagutzen, eta, horregatik, konplexua da berezko nortasuna duten eta egokituta dauden hezkuntza-proiektuak inplementatu ahal izatea. Irakasleen prestakuntzak berariazko lanbide-profil bat izan behar du, landa-eskolaren errealitateari heltzeko ezagutza eta prestakuntza kontuan hartuko dituen (gela multigratuak, aniztasuna, metodologiak eta hezkuntza-tresnak). Prestakuntza horrek ikasleak beren banakotasunean ezagutzeak duen ezinbesteko garrantzia transmitituko du, baita familiaren, komunitatearen eta jatorrizko eta kide den nekazaritzaren eta landa-ingurunearen zati gisa ezagutzeak duen garrantzia ere. Herri-jakintza zientifikoaren eta jakintzaren arteko beharrezko bitartekaritza sustatuz. Ikaskuntzak plazera, gogoia, alaitasuna eta maitasuna eraman behar ditu, balioetan hezteak, "jakitea, izatea eta egotea; denok hezten dugu eta heziak gara".

7. Hezkuntza ez-formala, hezkuntza eta etengabeko hezkuntza. Hezkuntza ez da eskola-eremura edo esparru akademikora mugatzen, sistema hori gainditzen du eta bizitzarekin lotzen eta integratzen da, bizitzan zeharreko hezkuntza gisa ezagutzen dugun horretan (hezkuntza iraunkorra eta hedatua). Testuinguru horretan garatzen diren landa-hezkuntzako beste esperientzia batzuk berrikusi, lokalizatu eta ezagutu behar dira, lurraldeko beste erakunde profesional eta sozial batzuen bidez, ikaskuntza-aberastasunez beteta baitaude. Landa-munduaren dinamismorako ikuspegi kritikoa duten prestakuntza-eskaintzak birsortzea, kanpoan eta esparru akademikoekin elkarrekintzan eta landa-garapenerako politikekin lotuz. Bestalde, alfabetatze digitala eta ikus-entzunezkoa nagusi dira "informazioaren eta ezagutzaren gizartean". Teknologia berriak, balioak eta kultura-aldaketako prozesuen sorrera direla eta, oro har, industrializazioak eragindako ordenamenduaren trantsizioan gaudela pentsa dezakegu, ekonomia eta bizimoduak sortzeko eredu berrietarantz.

Tresna telematikoek aukera berriak ematen dituzte enpresa handietako langileen eta hirietan kondentsatutako administrazio publikoetako langileen deskontzentrazioarako; energia berriztagarria tokian-tokian ekoizteko eskuragarri dauden teknologiez gain, enpresa berriak ere badaude, baliabideen aprobetxamenduari edo birziklapenari, berrikuntzari eta gizarte- eta ingurumen-erantzukizun korporatiboari, hurbileko elikadurari eta abarri lotutakoak. Horiek aukera eta balio multzo bat dira, eta herri txikien eskura jartzen dira tokiko garapen-eredu propioa berrantolatu ahal izateko. Horrela, gizarte-sormena eta gizarte-ekimenaren eta ekimen ekintzailearen kultura biderkatzen dira. Bizitzea etengabeko egitea eta ekitea da, ingurunera egokitzeko eta berriro asmatzeko mekanismoetatik abiatuta.

8. Dimentsio soziokultural

Hezkuntzak garapen endogenoaren eta komunitarioaren ikuspegitik eutsi behar die prozesu sozioekonomikoei, pentsatzeko, erabakitzeko eta jarduteko gai den herri baten identitate gisa. Egunerokotasunetik sortutako kultura, norberarena, gure arbasoek utzi dizkiguten jakintzak eta munduko gainerako herrien beste kultura, jakinduria eta sorkuntzak aintzat hartzekoa. Nekazarien ezagutzaren arrazionaltasun ekologikoaren erreskateari arreta berezia eskainiz (memoria biokulturala), zientzia agroekologikoak erakutsi baitu baliagarria dela klima-aldaketaren aurkako borrokan kudeaketa eraginkor eta iraunkorrerako (familia-nekazaritza). Herrien Elikadura Subiranotasunaren praxia hartzen da jomugatzat, non elikaduraren arteak giza eta osasun eskubide gisa duen balioa lehenesten den, klima-aldaketa moteltzen duten praktika agronomikoekin; eta ez eskala globaleko nekazaritza-industria negozio gisa, non elikaduraren kontrola eta atmosferara egiten diren karbono-isurketen toxikotasun handia lehenesten diren. Baita berdintasuna eta justizia bere testuinguru guztietan erabiltzeari ere (bakea, etniak, generoa, lan-eskubideak, immigrazioa...).

Herri eta herrixkei denbora asko geratzen zaigu bizitzeko, despopulazioaren odolustea gaixotasun organikoaren sintoma da. Kultura hegemoniko urbanozentriko batetik giza biztanleriari eusteko bizitzaren eta landa-ingurunearen funtsezko faktoreaz jabetzen den kultura- eta politika-eredurako trantsizio-prozesu azaleratu berri bat ez badago: elikaduraren artea (agri-Kultura), nekazari-landa elikaduraren gizartearen balio komunitarioak eta landa-hiri harreman berriak idaztea lurraren baliotik eta etika ekologikotik abiatuta. Landa-ingurunearen biziraupena ez ezik, gizarte osoarena ere jokoan dago.

9. Uhartetik artxipelagora: sare sozialaren giza indarra. Egun hauetan, degradazio demografiko eta soziokulturala eta berezitasun desberdinetatik sarearen beharra adierazten zuten ahotsak entzun ditugu. Munduko hainbat lekutan antzeko erronkak eta beharrak ditugu. Zerbait argi geratu bazaigu, landa-inguruneen potentzialtasun pedagogiko izugarriak dira, eta beharrezkoa da horietan sinestea: herrietan bizi garen pertsonak, irakasle-taldeak eta administrazio publikoak, garaietara aurreratze ahalegina egin behar dutenak. Maria Montessorik zioen bezala, indarra eta ezagutza izan behar ditugu hezkuntza eredu berri eta irekiago eta komunitateari lotuago baten alde borrokatzeko: "bizitza astindu eta aske utzi behar dugu, gara dadin". Landa-komunitateen eta lurraldeen arteko giza loturak nazioarteko ikuspegi batetik (tokikoa eta globala) sortuta soilik, kontzientzia pertsonala eta kolektiboa hartzen jarraitu ahal izango dugu, hain erasokorra ez den eta premia ekologikoekin, justiziarekin eta gizarte-ekitatearekin bat datorren garapen-eredu bati aurre egiteko.